

DOI: <https://doi.org/10.4312/keria.22.1.143-202>

Uroš Lajovic

Vaje v metru (Pesmi iz Boetijeve *Tolažbe filozofije*)

Ilustracija iz rokopisa Boetijeve *De institutione musica*, 12. stoletje, Cambridge University Library

IZ PRVE KNJIGE

I. (elegijski distih)

— ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡
 — ◡ ◡ — ◡ ◡ — | — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ —

Carmina qui quondam studio florente peregi
 flebilis heu maestos cogor inire modos.

Ecce mihi lacerae dictant scribenda Camenae
 et veris elegi fletibus ora rigant.

Has saltem nullus potuit pervincere terror
 ne nostrum comites prosequerentur iter.

Gloria felicitatis olim viridis que iuventae,
 solantur maesti nunc mea fata senis.

Venit enim properata malis inopina senectus
 et dolor aetatem iussit inesse suam.

Intempestivi funduntur vertice cani
 et tremit effeto corpore laxa cutis.

Mors hominum felix, quae se nec dulcibus annis
 inserit et maestis saepe vocata venit!

Eheu, quam surda miseros avertitur aure
 et flentes oculos claudere saeva negat!

Dum levibus male fida bonis fortuna faveret
 paene caput tristis merserat hora meum:

nunc quia fallacem mutavit nubila vultum
 protrahit ingratas impia vita moras.

Quid me felicem totiens iactastis, amici?
 Qui cecidit, stabili non erat ille gradu.

II. (daktilski katalektični trimeter in adonij)

— ◡ ◡ — ◡ ◡ || — ◡ ◡ — ◡

Heu, quam praecipiti mersa profundo
 mens hebet et propria luce relicta

tendit in externas ire tenebras,
 terrenis quotiens flatibus aucta

crescit in immensum noxia cura!
 Hic quondam caelo liber apertoô

suetus in aetherios ire meatus
 cernebat rosei lumina solis

visebat gelidae sidera lunae
 et quaecumque vagos stella recursus

Ob izvirniku je vselej navedena samo temeljna metrična shema, brez možnih nadomestil (npr. spondej namesto daktila ali anapesta), vendar prevod – ravno kot metrična vaja – izvirniku tudi v teh variacijah kolikor mogoče zvesto sledi. Gl. sklepne komentarje.

Svójčas sem pesmi se vdajal v mladostnem učenja zanosu,
 zdaj pa se meni v solzáh tóžni le spevi rodé.
 Kaj naj zapišem, poglej, narekó mi kuštráve Kaméne¹
 lice vse móčijo mí s právo solzó elegij.
 Njih pač ni zmogla nikákršna groza od mene pregnati,
 da dopustile bi mí sámemu iti svoj pot.
 Slavo mladósti nekdáj so mi pele, srečne, brsteče,
 zdaj tolažim se sâm, stárec turobni, brez njih.
 Starost prišla je, seveda pospéšena z zlom, iznenada,
 z njo bolečina, se vé – ona zahteva svoj čas.
 Zgodaj lasje osiveli v slapovih mi padajo z glave,
 koža ohlapna drhté krije betežno telo.
 Srečna je smrt, ki človeka zadene ne v letih radósti,
 temveč prihaja takrát, v sólzah ko kliče v pomoč.
 Žal pa smrtnják sam nesrečneža z gluhim ušesom zavrača,
 noče okruten mu zdáj sólnih zakriti oči!
 Še ko Fortuna nezvesta lahkotnih dobrin je nudila,
 bridke usode zamáh skoraj je stal me glavé:
 zdaj, ko oblak je spremenil njeno varljivo obličje,
 grešno življenje se v dálj vléče mi, konca ne uzrem.
 Le kako si mogel me srečnega zvati, prijatelj?
 Padlemu čvrsti korak ní bil v veliko pomoč.

Glej le, kakó se razum v globočino
 spušča medlé in z lučjó preostalo
 v tême zunanje ponikniti hoče,
 strah pa škodljivi množe še vetrovi
 zêmeljski, da se brezmejno razrašča!
 Mož je, nekdáj še svoboden in póta
 zvezdnih teles na nebésu poznáje
 sonca zaznával tu rožnati sij in
 gledal ledeni sijaj mesečine,
 prazne si tirnice vseh je zvezdâ, ki

¹ Sprva vodne nimfe, pri Rimljanih pa Muze, navdihovalke poezije.

exercet varios flexa per orbés
 comprehensam numeris victor habebat;
 quin etiam causas unde sonora
 flamina sollicitent aequora ponti,
 quis volvat stabilem spiritus orbem
 vel cur Hesperias sidus in undas
 casurum rutilo surgat ab ortu
 quid veris placidas temperet horas
 ut terram roseis floribus ornet,
 quis dedit ut pleno fertilis anno
 autumnus gravidis influat uvis
 rimari solitus atque latentis
 naturae varias reddere causas:
 nunc iacet effeto lumine mentis
 et pressus gravibus colla catenis
 declivem que gerens pondere vultum
 cogitur, heu, stolidam cernere terram.

III. (alternacija heksametra in daktilskega tetrametra, Alkmanovega verza)

— ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡
 — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡

Tunc me discussa liquerunt noctae tenebrae
 luminibus que prior rediit vigor,
 ut cum praecipiti glomerantur sidera Coro
 nimborum que polus stetit imbribus
 sol latet ac nondum caelo venientibus astris
 desuper in terram nox funditur;
 hanc si Threicio Boreas emissus ab antro
 verberet et clausum reseret diem,
 emicat et subito vibratus lumine Phoebus
 mirantes oculos radiis ferit.

IV. (Falajkov enajsterec)

— ◡ — ◡ ◡ — ◡ — ◡ — ◡
 Quisquis composito serenus aevo
 fatum sub pedibus egit superbum
 fortunamque tuens utramque rectus

rišejo pot si po nebu, zapisal
in zmagovito zajel jih v števila;
razlog dognal je, zakaj naj vetrovi
vzburkajo glasni morjã vso gladino
silo duhá, ki zemljó vso obrača,
kakšen je razlog, ki zvezde ponese
z žoltega vzhoda v valove zahodne,
kaj naj odmerja nam ure spomladi,
v rožni ornat ko se zemlja odene,
kdo je storil, da v bogatega leta
plodni jeséni se grozdje ponuja,
vajen iskati in vzroke različne
skrite narave nam vse razložiti:
ta zdaj leži, onemóglega uma,
težka veriga že stiska mu vrat in
k tlom se pod težo obraz mu nagiba:
z grozo spoznava, da svet je brezumen.

Ko je to rëkla², vsè so izginile nočne temine,
moč je očém bila znova povrnjena,
kakor takrat, ko Kóros³ zgostí nevihtne oblake,
ko je nebo že v deževnih meglicah in
sonce ko skríje se, zeémľjo objema že mrak, a
zvezde na nébesu še ne zasijejo,
severni veter Boréas, poslán k nam iz traške votline,
noč ko prežene in nóv spet vzpostavi dan,
Fojbos⁴ bleščéči pa vzide v sijaju nenadno in ostro
zbode v oči nas z žarki slepečimi.

Kdor živí preudárno, vedro, mirno,
kdor z nogó je usodi pot zavrl,
kdor v Fortune je lice dvojno zrl

² Tj. filozofija.

³ Severovzhodni veter, maestral.

⁴ Vzdevek boga Apolona; tu oznaka Sonca.

invictum potuit tenere vultum,
 non illum rabies minae que ponti
 versum funditus exagitantis aestum
 nec ruptis quotiens vagus caminis
 torquet fumificos Vesaevus ignes
 aut celsas soliti ferire turre
 ardentis via fulminis movebit.
 Quid tantum miseri saevos tyrannos
 mirantur sine viribus furentes?
 nec speres aliquid nec extimescas:
 exarmaveris impotentis iram;
 et quisquis trepidus pavet vel optat,
 quod non sit stabilis sui que iuris,
 abiecit clipeum loco que motus
 nectit qua valeat trahi catenam.

V. (akatalektični anapestovski dimeter z dierezo)

⊖ ⊖ — ⊖ ⊖ — || ⊖ ⊖ — ⊖ ⊖ —

O stelliferi conditor orbis
 qui perpetuo nixus solio
 rapido caelum turbine versas
 legemque pati sidera cogis,
 et nunc pleno lucida cornu
 totis fratris obvia flammis
 condat stellas luna minores,
 nunc obscuro pallida cornu
 Phoebopropropior lumina perdat
 et qui primae tempore noctis
 agit argentes Hesperos ortus
 solitas iterum mutet habenas
 Phoebi pallens Lucifer ortu!
 Tu frondiflua frigore brumae
 stringis lucem breviora mora;
 tu cum fervida venerit aestas
 agiles nocti dividis horas.
 Tua vis varium temperat annum,
 ut quas Boreae spiritus aufert
 revehat mites Zephyrus frondes
 quae que Arcturus semina vidit

strumno, tâ zmagovalec zdaj je pravi.
Ne vznemirja ga divji srd morjá, ki
neumórno v skalóvje se zaganja,
niti ôgenj, ki skupaj z dimom bruha
ga nemirni Vezúv iz vseh kaminov,
niti strele ognjene silni udarec,
ki visokih stolpóv zna rúšiti stene.
Le čemú se bojí tirana ubožec
ki nasilno besní, čeprav brez moči je?
Nič ne dvómi, ničesar se ne zbój in
le takó boš nemôčneža ukrótil!
Kdor pa v strahu živi in v dvomu misli,
da v namerah njegovih ni pravice,
ta svoj ščit že vnaprej na tla odvrže
in v okove želézne sâm se vkuje.

O gradník nebà zvezdonôsnega,
ki počívaš na večnem trónu in
v hítrem vrtíncu sučeš vesolje,
zvézdnih dolóčaš pótov pravila,
zdáj da lúna polnega lica,
ko obséva jo brátovski žárek,
zvézde manjše spróti zakriva,
zdáj pa v zadnjem krajcu se bleđa
blíža Fójbu in svétlost izgublja,
in da v prvi nôčni temíni
hládna prížgè se zvezda večerna,
véndar ko Fojb se ji bliža, utrne
v jútru se kot zvézda daníca!
V mrzli zimi vse listje osúješ,
dan skrajšúješ, luč nam odvzemaš,
kò pa vróci se vrnejo dnevi,
tí nam skrajšúješ ure ponočne.
Tvôja uréja moč letne čase,
vsê, kar Boréja dâh je pogúbil,
vsê spet pogánjke Zéfír oživlja
in kar Àrktur⁵ vídel kot séme je,

5 Najsvetlejša zvezda Volarja, označuje zimo.

Sirius altas urat segetes:
 nihil antiqua lege solutum
 linquit propriae stationis opus.
 Omnia certo fine gubernans
 hominum solos respuis actus
 merito rector cohibere modo.
 Nam cur tantas lubrica versat
 Fortuna vices? premit insontes
 debita sceleri noxia poena,
 at perversi resident celso
 mores solio sancta que calcant
 iniusta vice colla nocentes.
 Latet obscuris condita virtus
 clara tenebris iustus que tulit
 crimen iniqui.
 Nil periuria, nil nocet ipsis
 fraus mendaci compta colore,
 sed cum libuit viribus uti,
 quos innumeri metuunt populi
 summos gaudent subdere reges.
 O iam miseras respice terras,
 quisquis rerum foedera nectis!
 operis tanti pars non vilis
 homines quatimur fortunae salo.
 Rapidos, rector, comprime fluctus
 et quo caelum regis immensum
 firma stabiles foedere terras!

VI. (glikonej)

— ◡ — ◡ ◡ — ◡ —

Cum Phoebi radiis grave
 Cancri sidus inaestuatur,
 tum qui larga negantibus
 sulcis semina credidit
 elusus Cereris fide
 quernas pergat ad arbores.
 Numquam purpureus nemus
 lecturus violas pates
 cum saevibus Aquilonibus

Sírij⁶ kot žitna polja požiga:
 naj ne prevzame te samovolja,
 ko še veljajo stare postave!
 Tí vse upravljaš z jasnimi cilji,
 le na človeka se ne oziraš
 in ti ni már za njegová hotênja.
 Le zakaj nam spólzka usóda
 sréčo sprevráča? Često zločinu
 kazen odmérjeno prejme nedolžni,
 stol prestólni pa nam zasédajo
 tisti spríjenci, ki nedólžnim so
 z méro krivíčno vrat polomili!
 Svetle vrednote so pokopane
 v skritih teminah, mož pa obtožbo
 krivo prenáša!
 Njim ne škoduje nè verolomnost,
 nè v lažne bárve skrita prevara,
 ko zahóče se jim, pa radi si
 podredé tiste silne kralje, ki
 jih spoštuje prêmного ljudstvo.
 Ti, kdorkoli že, tkalec vseh zavez,
 na nesrečno Zêmljo ozrí se!
 Kljúb dobrim délom nás Fortuna
 zlá premetáva po mórju vihárnem.
 Mórja valóve hitre ustavi,
 ti vodník náš, králj vsega stvarstva,
 čvrstih mánjka nam tâl pod nogami!

Ko pod žarki se sončnimi
 rážžaré dnevi Rakovi,
 mož, ki z véro v Cerêro⁷ je
 v polje nêrodovitno žé
 mnogo strosil semén, raje
 v senco umakne se hrastovo.
 Ne zahâjaj v vijolične
 gaje, da bi tam šopek rož
 si nabrál, ko se séverni

6 Najsvetlejša zvezda ozvezdja Veliki pes – označuje poletno vročino.

7 Boginja poljedelstva, zlasti žetve.

stridens campus inhorruit;
 nec queras avida manu
 vernos stringere palmites
 uvis se libeat frui;
 autumnno potius sua
 Bacchus munera contulit.
 Signat tempora propriis
 aptans officiis deus
 nec quas ipse coercuit
 misceri patitur vices.
 Sic quod praecipiti via
 certum deserit ordinem
 laetos non habet exitus.

VII.(adonij; v večini verzov z dierezo po daktilu)

— ◡ ◡ | — ◡

Nubibus atris
 condita nullum
 fundere possunt
 sidera lumen.
 Si mare volvens
 turbidus Auster
 misceat aestum,
 vitrea dudum
 par que serenis
 unda diebus
 mox resoluta
 sordida caeno
 visibus obstat,
 qui que vagatur
 montibus altis
 defluus amnis
 seapa resistit
 rupe soluti
 obice saxi.
 Tu quoque si vis
 lumine claro
 cernere verum,
 tramite recto
 carpere callem,

vetri v pólje zagánjajo.
Ne poskúšaj pomladnega
trsja z rôko potrgati,
če želiš v vinu uživati,
ko v jeséni obsípa nas
Bakh z darôvi obilnimi.
Bog je zaznamovál letne
čase, ko je njih vsákemu
svoje delo nalóžil, ki
naj ne méša se z drugimi.
Kdor v prepadnih bregéh svoj pót
išče, ne pa v zavetjih, naj
vé, da srečno ne vrne se.

Temni oblaki
s svojo senčino
skrivajo žarke
zvezdnega néba.
Če divji Auster⁸
v morja valovju
meša tokove,
voda, podobna
vedremu dnevu,
čista in bistra,
motna postane,
z blatno nesnago
vid omejuje.
Prav tako reko
često okrušek
skalnat ustavi,
ko se na poti
z gore visoke
spušča v dolino.
Ti pa, če hočeš
z jasnim pogledom
zreti v resnico,
vzemi pod noge
pot ravnomerno,

8 Južni veter.

gaudia pelle,
 pelle timorem
 spem que fugato
 nec dolor adsit.
 Nubila mens est
 vincta que frenis
 haec ubi regnant.

IZ DRUGE KNJIGE

I. (hiponaktej, »šepajoči« jambski trimeter)

⊖ — ⊖ — ⊖ — ⊖ — ⊖ — — ⊖

Haec cum superba verterit vices dextra
 et aestuantis more fertur Euripi,
 dudum tremendos saeva proterit reges
 humilem que victi sublevat fallax vultum.
 Non illa miseros audit aut curat fletus
 ultro que gemitus, dura quos fecit, ridet.
 Sic illa ludit, sic suas probat vires
 magnum que su(mm)is monstrat ostentum,
 si quis visatur una stratus ac felix hora.

II. (mali asklepiadej v alternaciji z ferekratejem)

— ⊖ — ⊖ ⊖ — — ⊖ ⊖ — ⊖ —
 — ⊖ — ⊖ ⊖ — ⊖

Si quantas rapidis flatibus incitus
 pontus versat harenas
 aut quot stelliferis edita noctibus
 caelo sidera fulgent
 tantas fundat opes nec retrahat manum
 pleno Copia cornu,
 humanum miseras haud ideo genus
 cesset flere querelas.
 Quamvis vota libens excipiat deus
 multi prodigus auri
 et claris avidos ornet honoribus,
 nil iam parta videntur,
 sed quaesita vorans saeva rapacitas

radost odvrni,
 upanje plašno
 in bolečino
 čim dlje preženi.
 Rešil duhá boš,
 če boš obrzdal
 strast⁹ vseprisotno.

Ko tá sleparka¹⁰ nam z rokó zvrτί náše
 usode in kot vzbúrkani besní Évrip¹¹,
 ko kralje, svójčas stráhovladne vse zmelje,
 lažniva hkrati skromno lice nam kaže.
 Ne sliši joka bédnikov in se smeje
 okrutna vzdihom vsem, katerim je botra.
 Takó se igrá, takó pokaže móč ter se
 prikaže kot omama vsákómur, ki ga
 preveva žalost in vedrina, vse hkrati.

Kólikor je morjé, bičano z vetrom, že
 peska preobrnilo,
 ali kólikor zvezd v jasnih nočeh prižgè
 se na svodu nebeškem,
 trosi tóliko nam božje Obilje, vse
 z rôko širokogrudno,
 vendar se kljub temú ród naš človeški nad
 zlo usodo priduša.
 Najsi Bog še takó rãd bi ustrégel njih
 željam, On, radodarnež,
 in poslušal celó vík častihlépnih mož,
 češ, imetje je ništrc,
 prevelika je slá: divji pohlep hlastá

9 Stoiki so razlikovali štiri strasti: užitek, željo, žalost in strah (gl. obširno razlago v Kocijančičevih *Pripombah*, št. 119).

10 Fortuna.

11 Ime morske ožine med otokom Evbojo in celino.

alios pandit hiatus.
 Quae iam praecipitem frena cupidinem
 certo fine retentent,
 largis cum potius muneribus fluens
 sitis ardescit habendi?
 Numquam dives agit qui trepidus gemens
 sese credit egentem.

III. (alternacija sapfiškega enajsterca in glikoneja)

— ◡ — ◡ — ◡ ◡ — ◡ — ◡ — ◡
 — ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡

Cum polo Phoebus roseis quadrigis
 lucem spargere coeperit,
 pallet albentes hebetata vultus
 flammis stella frementibus.
 Cum nemus flatu Zephyri tepentis
 vernis inrubuit rosis,
 spiret insanum nebulosus Auster,
 iam spinis abeat decus.
 Saepe tranquillo radiat sereno
 immotis mare fluctibus,
 saepe ferventes Aquilo procellas
 verso concitat aequore.
 Rara si constat sua forma mundo,
 si tantas variat vices,
 crede fortunis hominum caducis,
 bonis crede fugacibus!
 Constat aeterna positum que lege est
 ut constet genitum nihil.

IV. (distihi, sestavljeni iz katalektičnega jamskega dimetra in ferekrateja)

◡ — ◡ — ◡ — ◡
 — ◡ — ◡ ◡ — ◡

Quisquis volet perennem
 cautus ponere sedem
 stabilis que nec sonori
 sterni flatibus Euri
 et fluctibus minantem
 curat spernere pontum,

še po slavi in časti.
 Kakšne vajeti že mógle bi nam strastí
 vsepogubne zavréti,
 ko pa reka daríl žejo po lasti v nas
 vedno bolj razplamteva?
 Res nikdár ni bogát tísti, ki se bojí
 da vsegá ima premálo.

Ko se spravi Fojb v rožnih štirivpregah
 luč po nebu razsipati,
 lica svetlih zvezd pobledé, ko vse jih
 močni žarki oplazijo.
 Ko v pomlád Zefír dahne, nežnordeče
 rože polja prekrijejo,
 Austrov divji piš, poln meglé, pa trga
 cvetje z grmov bodljikavih.
 Često se morjé lesketá pod vedrim
 nebom v mirni spokojnosti,
 pa ga kljub vsemú vedno znova vzburi
 Àkvil¹² s silnimi vihrami.
 Če ohranja svét svoje líce, ko ga
 biča večno spreminjanje,
 upaj tudi tí sam v nestalno srečo,
 v vse dobrine minljivosti!
 Večni Zakon nam govórí, da vse, kar
 se rodi, tudi mine vse.

Kdor hôtel svoj si dom bi
 kdaj res trden zgraditi,
 naj gléda, da ga Évros¹³
 nè pregánja z vetrôvi
 in divje morje tudi
 nè z besnéčim valovjem,

¹² Poosebljeni severni veter.

¹³ Jugovzhodni veter.

montis cacumen alti,
 bibulas vitet harenas:
 llud protervus Auster
 totis viribus urguet
 hae pendulum solutae
 pondus ferre recusant.
 Fugiens periculosam
 sortem sedis amoenae
 humili domum memento
 certus figere saxo.
 Quamvis tonet ruinis
 miscens aequora ventus,
 tu conditus quieti,
 felix robore valli,
 duces serenus aevum
 ridens aetheris iras.

V. (paroimiak¹⁴ – katalektični anapestovski dimeter)

∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — —
 Felix nimium prior aetas
 contenta fidelibus arvis
 nec inerti perdita luxu,
 facili quae sera solebat
 ieiunia solvere glande.
 Noc Bacchica munera norant
 liquido confundere melle
 nec lucida vellera Serum
 Tyrio miscere veneno.
 Somnos dabat herba salubres,
 potum quoque lubricus amnis
 umbras altissima pinus.
 Nondum maris alta secabat
 nec mercibus undique lectis
 nova litera viderat hospes.
 Tunc classica saeva tacebant
 odiis neque fusus acerbis
 Quid enim furor hosticus ulla
 cruor horrida tinxerat arva.
 vellet prior arma movere,
 cum vulnera saeva viderent

14 παροϊμία, »pesem, pregovor«.

naj nè gradí na gorskem
vrhu, niti ne v pesku:
tam nanj pritiska Auster
z vso močjo brezobzirno,
a tukaj pesek se pred
težo s sipkostjo brani.
Če nočeš, da nesreča
dom bi tvoj prizadela,
zgraditi moraš ga na
nizki skali, pomisli!
Naj veter z morskim valom
zruši vsè, kar doseže,
ti sâm boš živel mirno
v svojem čvrstem zavetju
in glásno v brk smejal se
silnim jezam nebesnim.

Srečni stári so bili časi
z blagodátom polj svojih zvestih,
ki so v času dolgega posta
brez skušnjave drugih razkošij,
glad tešili z bukovim žirom.
Ko se Bákhovih ni daróv še
znalo s sládkim mešati medom,
prav takó ne serskega tkanja
prepojiti s tirskim škrlatom,
zdravo spanje dale so trave,
za pijačo pôtok skrbel je,
a za senco smreka visoka.
Ni ga širno morje prevzelo
in popótnik z blagom izbranim
še ni videl novih pristanov.
Bojne trombe so še molčale,
niti ní še divje sovraštvo
moglo pólj s krvjo napojiti.
Le čemú bi divja brezumnost
po oróžju ségla v trenutku,
ko bi uglédala strašne rane

nec praemia sanguinis ulla?
 Utinam modo nostra redirent
 in mores tempora priscos!
 sed saevior ignibus Aetnae
 fervens amor ardet habendi.
 Heu, primus quis fuit ille
 auri qui pondera tecti
 gemmas que latere volentes,
 pretiosa pericula, fodit?

VI. (sapfiški enajsterec)

— ◡ — ◡ — ◡ ◡ — ◡ — ◡

Novimus quantas dederit ruinas
 urbe flammata patribus que caesis
 fratre qui quondam ferus interempto
 matris effuso maduit cruore
 corpus et visu gelidum pererrans
 ora non tinxit lacrimis, sed esse
 censor exstincti potuit decoris.
 Hic tamen sceptro populos regebat
 quos videt condens radios sub undas
 Phoebus, exstremo veniens ab ortu,
 quos premunt septem gelidi Triones,
 quos Notus sicco violentus aestu
 torret ardentes recoquens harenas.
 Celsa nun tandem valuit potestas
 vertere pravi rabiem Neronis?
 heu gravem sortem, quotiens iniquus
 additur saevo gladius veneno!

VII. (distihi, sestavljeni iz alternacije jamskega trimetra in jamskega dimetra)

◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡ —
 ◡ — ◡ — | ◡ — ◡ —

Quicumque solam mente praecipiti petit
 summum que credit gloriam,
 late patentem aetheris cernat plagas
 artum que terrarum situm;
 brevem replere non valentis ambitum
 pudebit aucti nominis.

in ne plen morda svoj krvavi?
 Naj se naši vrnejo časi
 tja nazaj spet v stare navade!
 Ni takó močán plamen Etne,
 kot je močna želja: imeti.
 O gorjé, le kdo se je spomnil
 izkopáti zlátih zakládov,
 dragih kamnov skrito obilje,
 dragotín, nam vsem le v pogubo?

Vsem je znano, kóliko zla je tisti
 vsem zadál, ki mesto požgál, očete
 pomoríl je, bratu življenje vzel ter
 z matere krvjo poškröpljen le gledal
 nje telo, že v smrti otrplo, pa mu
 solza ní se z lica utrnila, temveč
 je presojal hladno le njé lepoto.
 Kljub temú je ón kraljeval vsem ljudstvom,
 kar lahko jih Fojbos uzrè na svoji
 daljni poti ízpod morjá na vzhodu,
 ónim, ki hladi jih Sedmerozvezdje¹⁵,
 in pa ónim vsem, ki jim Nótos¹⁶ pesek,
 že takó prevroč, še bolj sám segreva.
 Le kakó je mógla oblast brezmejna
 bes sprevreči Neronu v tákšno blaznost?
 O gorjé! Strašná bo usoda, ko se
 divji strup še z mečem sovražnim zbrati!

Kdor vročeglavo misli, da je slava vse,
 največ, kar se doséči dá,
 naj raje v širna se nebá obzorja in
 bolj tésen zemljekrog zazre;
 in srám ga bó, da je svoj šibki um krepil
 še s težo slabega rodú.

15 Sedmerozvezdje: Trioni, ozvezdje Velikega voza.

16 Viharni južni veter.

Quid, o superbi colla mortui iugo
 frustra levare gestiunt?
 licet remotos fama per populos means
 diffusa linguas explicet
 et magna titulis fulgeat claris domus,
 mors spernit altam gloriam,
 involvit humile pariter et celsum caput
 aequat que summis infima.
 Ubi nunc fidelis ossa Fabricii manent,
 quid Brutus aut rigidus Cato?
 signat superstes fama tenuis pauculis
 inane nomen litteris.
 Sed quod decora novimus vocabula
 num scire consumptos datur?
 iacetis ergo prorsus ignorabiles
 nec fama notos efficit.
 Quodsi putatis longius vitam trahi
 mortalis aura nominis,
 cum sera vobis rapiet hoc etiam dies
 iam vos secunda mors manet.

VIII. (glikonej)

— ◡ — ◡ ◡ — ◡ —

Quod mundus stabili fide
 concordēs variat vices,
 quod pugnātia semina
 foedus perpetuum tenent,
 quod Phoebus roseum diem
 curru provehit aureo
 ut quas duxerit Hesperos
 Phoebe noctibus imperet,
 ut fluctus avidum mare
 certo fine coerceat
 ne terris liceat vagis
 latos tendere terminos,
 hanc rerum seriem ligat
 terras ac pelagus regens
 et caelo imperitans amor.

Zakaj nadutež zmotno misli, da lahkó
 bo jarmu smrti ubežál?
 Morda se že na daleč bo raznesel glas
 v jezikih daljnih ljudstev, da
 z uglédom se ponáša rod njegov, a kaj,
 ko smrt te slave ne prizna:
 bogatim bo takó kot revnim vsem glavó
 prekrila mrtvo, brez razlik.
 Fabricij zvesti, kje mu zdaj kosti ležé,
 kaj zdaj sta strogi Kato, Brut?
 Le nekaj drobnih črk ohranja nam spomin
 na vso minljivost njih življenj.
 Četudi znano je ime vsem nam, neznan
 ostaja nam pokojnik sam.
 Takó pozabljeni ležite vsi, nihčè
 vam več ugléda ne pozna.
 Če misli kdo, da mu minljivo bo ime
 podaljšalo življenja vek,
 naj vé: ko dan mu končno vzame tudi to,
 že čaka nanj naslednja¹⁷ smrt.

Da vesóljni se svet lahkó
 v skladnem redu premén vrti,
 da semén se življênski boj
 naj zakónov naráve drži,
 da lahkó rožnosvetel dan
 Fojb na zlatih sanéh peljá,
 da noči vladarica je
 Fojba¹⁸, Hésper¹⁹pa zvézd vodník,
 da valóv nenasitnih tók
 v morju le valobrân krotí
 in na kôpnem da súha prst
 se ne širi prek vseh mejá,
 vse to ámor²⁰ v rokáh drži,
 vse ljubezni izvir, zemljé
 in morjá in nebá vladar.

17 Končna, dokončna smrt.

18 Fojba je Diana, boginja meseca in lova.

19 Zvezda večernica.

20 Kot sinonim, prispodoba za ljubezen.

Hic si frena remiserit,
 quisquid nunc amat invicem
 bellum continuo geret
 et quam nunc socia fide
 pulchris motibus incitant
 certent solvere machinam.
 Hic sancto populos quoque
 iunctos foedere continet,
 hic et coniugii sacrum
 castis nequit amoribus,
 hic fidis etiam sua
 dictat iura sodalibus.
 O felix hominum genus,
 si vestros animas amor
 quo caelum regitur regat!

IZ TRETJE KNJIGE

I.

mejurski (»mišjerepni«) daktilski tetrameter²¹

— ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ ◡ —

Qui serere ingenuum volet agrum
 liberat arva prius fructibus,
 falce rubos filicem que resecat,
 ut nova fruge gravis Ceres eat.
 Dulcior est apium mage labor,
 si malus ora prius sapor edat.
 Gratius astra nitent ubi Notus
 desinit imbriferos dare sonos.
 Lucifer ut tenebras pepulerit,
 pulchra dies roseos agit equos.
 Tu quoque falsa tuens bona prius,
 incipe colla iugo retrahere:
 vera dehinc animum subierint.

21 »Mišji rep« je prispodoba za substitucijo ◡ — namesto — — na koncu verza.

Če pa vajeti popustí,
 bi zapletli se vsi, dosléj
 složni, brž v neizprosen boj
 ter uničili ves ustroj,
 ki sedaj ga takó s strastjó
 vsi goreče podpirajo.
 Âmor narode prav takó
 skupaj v sveti zvezi drži,
 svétost zákonske zveze pa
 s čarnim rísom ljubézni spnê;
 tudi zvesti prijatelji
 se njegovih postav držé.
 Blagor tebi, človeški rod,
 če bi duše ti vároval
 âmor, vsega nebá gospod!

Kdór svoje pólje obdélati želí,
 najprej strnišče posprávi naj ter vso
 praprot in trnje robide pokosí,
 da obdarí ga spet Cêrera²² lahko.
 Koliko slajši je med, trud vseh čebel,
 če se nabral je prej v ustih slab okus!
 Zvezde bolj milo zasijejo, ko se
 Nótos²³ odlóči, da ustavi šum dežja.
 Ko Svetlonósec²⁴ prežêne vse temè,
 z rožnato vprégo pripélje se nov dan.
 Ti, ki si préj se od dobrega zazrl
 k slabemu, réši se jarma svojih zmot:
 pôtlej bo v dušo resnica našla pot.

22 Tu kot boginja poljedelstva, zlasti žetve.

23 Vlažni, deževni, viharni južni veter.

24 Lucifer, zvezda danica.

II. (dimetri, sestavljeni iz akatalektičnih anapestov)

⊖ ⊖ — ⊖ ⊖ — ⊖ ⊖ — ⊖ ⊖ —

Quantas rerum flectat habenas
 natura potens, quibus immensum
 legibus orbem provida servet
 stringat que ligans inresoluto
 singula nexu, placet arguto
 fidibus lentis promere cantu.
 Quamvis Poeni pulchra leones
 vincula gestent manibus que datas
 captent escas metuant que trucem
 soliti verbera ferre magistrum,
 si cruor horrida tinxerit ora,
 resides olim redeunt animi
 fremitu que gravi meminere sui,
 laxant nodis colla solutis
 primus que lacer dente cruento
 domitor rabidas imbuit iras.
 Quae canit altis garrula ramis
 ales caveae clauditur antro;
 huic licet inlita pocula melle
 largas que dapes dulci studio
 ludens hominum cura ministret,
 si tamen arto saliens texto
 nemorum gratas viderit umbras,
 sparsas pedibus proterit escas,
 silvas tantum maesta requirit,
 silvas dulci voce susurrat.
 Validis quondam viribus acta
 pronum flectit virga cacumen;
 hanc si curvans dextra remisit,
 recto spectat vertice caelum.
 Cadit Hesperias Phoebus in undas,
 sed secreto tramite rursus
 currum solitos vertit ab ortus.
 Repetunt proprios quaeque recursus
 reditu que singula gaudent
 nec manet ulli traditus ordo,
 nisi quod fini iunxerit ortum
 stabilem que sui fecerit orbem.

Kóliko žé bi lahkó vladarstev
pokópála moč vseh narávnih sil,
kákšni zakóni bi ród ves človeški
mógli rešíti in ga spojiti
v splèt nerazvézni - v pesmi živahni
vám to zapôjem z liro zvenečo.
Náj kartažánski levi, v verigah,
še takó radi hrano jêmljejo
gospodárju z rok, se ga vsi bojé,
njêga in biča v rôkah njegovih;
da pa njíhove divje góbce kri
ovlažíla bi, bi pozábljeni
gôn se zbudíl in z glasnim rjoventem
bi zavédli sebe se: spone bi
stírjali z vrata, njihovo jezo pa
prívi izkusil njihov krotilec.
Ptíca, ki v drevju vedro prepeva,
se je ujéla v kletko temačno;
râda sprejema hrano obilno
v čáši medeni, kar ji je človek
v svôji igrivi skrbi ponudil.
Ko pa v ptíčnici tesni skáče in
v gâju prijétne sénce opazi,
z ного steptá vse zrnje razsuto,
spet nazáj želí si v dobráve in
v žalosti spev jim sladki namenja.
Kadar móčna pest vejo upógne, njen
se bo vóljni vrh vse do tal skrivíl;
ko pa izpustí jo roka nasilna,
znôva se k nebu vrh bo obrnil.
Fójbos zahaja v vodah zahodnih,
na skrivâj pa se z vozom vénomer
vráča na vzhod in tám znova vzide.
Vsak takó nazáj išče svôjo pot
in se ráduje, ko je spét domá.
V izročílu se starodávnem ni
níč obdržálo, kar ni združilo
kônca z začetkom v krog stanoviten.

III. (alternacija jamskega trimetra in elegijskega pentametra)

◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡ —
 — ◡ ◡ — ◡ ◡ — | — ◡ ◡ — ◡ ◡ —

Quamuis fluente dives auri gurgite
 non expleturas cogat avarus opes
 oneret que bacis colla Rubri litoris
 rura que centeno scindat opima bove,
 nec cura mordax deserit superstitem
 defunctum que leves non comitantur opes.

IV. (distihi, sestavljeni iz Falajkovega enajsterca ter alkajskega deseterca)

— ◡ — ◡ ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡
 — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ — ◡ — ◡

Quamvis se Tyrio superbus ostro
 comeret et niveis lapillis,
 invisus tamen omnibus vigebat
 luxuriae Nero saevientis;
 sed quondam dabat improbus verendis
 patribus indecores curules.
 Quis illos igitur putet beatos
 quos miseri tribuunt honores?

V. (parojmiak)

◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — —

Qui se volet esse potentem,
 animos domet ille feroces
 nec victa libidine colla
 foedis summittat habenis;
 etenim licet Indica longe
 tellus tua iura tremescat
 et serviat ultima Thyle,
 tamen atras pellere curas
 miseras que fugare querelas
 non posse potentia non est.

Naj še takó si grabi bogatin zlatá,
 v svôjem pohlepu nikdár níma bogastva dovolj,
 in náj se biser mu na vratu lesketá,
 náj rodovitnih je pólj s stótom volóv preoral,
 ne dá v življenju skrb velíka mu mirú:
 da ga bogástvo ne bó sprémljalo v smrtno temò.

Tudi če se je vès ohól odéval
 v tirski škrlat in nakít bleščávi,
 Neron bil je pri vsèh zaradi svoje
 divje razvrátnosti osovrážen;
 on je, sám nepoštèn, možém poštenim
 nudil nečástne posle kurulske²⁵.
 Kdo oblatil je bólj imé časti kot
 bédnik, ki té je časti razdájal?

Če kdo rés močán hoče biti,
 naj premága sám divjesrčnost
 in ne dá strastí v svoji glavi
 si v sramòtne úzde vkleniti.
 Prav lahkó, da índijsko ljudstvo
 trepetá pred tvojim ukazom
 in te daljna Tula²⁶ uboga:
 če ne zmoreš sám prepoditi
 svojih črnih sánj, če ne zmoreš
 sam tožbá čez prág svoj pregnati,
 si nemočen bólj, kot si mislíš.

25 *aedilis curulis* je bil prvotno nadzornik svetišč in tudi redar. Kasneje je skrbel za javno preskrbo. V Boetijevem času ni imela ta funkcija nobene veljave več.

26 *Thule, Thyle*: bajesloven otok nekje na skrajnem severu, morda Islandija ali eden od Shetlandskih otokov.

VI. (daktilski katalektični tetrameter in jonski akatalektični dimeter *a minore*)

— ◡◡ — ◡◡ — ◡◡ — ◡ || ◡◡ — — ◡◡
— —

Omne hominum genus in terris simili surgit ab ortu:
 unus enim rerum pater est, unus cuncta ministrat.
 Ille dedit Phoebo radios, dedit et cornua lunae,
 ille homines etiam terris dedit et sidera caelo;
 hic clausit membris animos celsa sede petitos;
 mortales igitur cunctos edit nobile germen.
 Quid genus et proavos strepitis? si primordia vestra
 auctorem que deum spectes, nullus degener extat,
 ni vitii peiora fovens proprium deserat ortum.

VII. (jonski anaklastični dimeter *a minore*, »anacreontski« metrum)

◡ — ◡ — ◡ — ◡

Habet hoc voluptas omnis:
 stimulis agit fruentes
 apium que par volantum,
 ubi grata mella fudit,
 fugit et nimis tenaci
 ferit icta corda morsu.

VIII. (alternacija asklepiadeja *a minore* in jamskega dimetra)

— ◡ — ◡ ◡ — — ◡ ◡ — ◡ —
◡ — ◡ — ◡ — ◡ —

Eheu, quae miseros tramite devios
 abducit ignorantia!
 non aurum in viridi quaeritis arbore
 nec vite gemmas carpitis
 non altis laqueos montibus abditis
 ut pisce ditetis dapes,
 nec vobis capreas si libeat sequi
 Tyrrhena captatis vada;
 ipsos quin etiam fluctibus abditos
 norunt recessus aequoris,
 quae gemmis niveis unda feracior
 vel quae rubentis purpurae
 nec non quae tenero pisce vel asperis
 praestent echinis litora.
 Sed quonam lateat quod cupiunt bonum
 nescire caeci sustinent
 et quod stelliferum transabiit polum

Vsi rodóvi človeški izšli so iz podobne rodne grude:
vsega namreč On je Stvaritelj, vsemu On skrb vso posveča.
On je Fojbu dál svetle žarke, Luni dál je njene krajce,
On je Zemlji ljudi še dodéлил, nebu dál je svetle zvezde;
On vsadil v telo je duše, s trona božjega prispele;
z božjo plemenito klico je vsem bitjem dal življenje.
Kaj te vznemirja v rodu očetov? Če pogledaš svoj začetek,
božje vidiš si počelo; ne rodi se človek zloben,
tâkšen postâne, če se ródu odpové ter zlu zapíše.

To je lastno vsem užitkom:
vsak od njih bo ost zabodel
v svojo žrtev kot čebela,
ki leti povsod, kjer nudi
se ji med, ter v begu z želom
trdovratnim srca rani.

Joj, kakó le s potí bédnega je moža
nevédnost zapeljala vstran!
Glej, z zelenih dreves nè pričakuj zlata,
draguljev s trte bral ne boš;
ne nastavlaj v goráh skrivoma mrež, če češ,
da krožnik z ribo obložiš,
če slediti želiš čredi zdaj divjih koz
jih v morski vodi ne uzreš,
pač pa v morju lahkó v divjih valóv globéh
na skrita mesta naletiš
ter izveš, kje res bél biser nahaja se
in kje lahko škrlatno rdeč,
kje obala morjá rib na pretek ima
in ježkov kje je kup bodic.
Le kako naj dobi slepec sam pred oči
dobrino, ki si jo želi,
če pogreznjen v zemljó išče nesrečnik jo

tellure demersi petunt.
 Quid dignum stolidis mentibus imprecer?
 opes honores ambient,
 et cum falsa gravi mole paraverint
 tum vera cognoscant bona.

IX.

(daktilski heksametri)

— ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡

O qui perpetua mundum ratione gubernas,
 terrarum caeli que sator, qui tempus ab aevo
 iure iubes stabilis que manens das cuncta moveri
 quem non externae pepulerunt fingere causae
 materiae fluitantis opus, verum insita summi
 forma boni livore carens; tu cuncta superno
 ducis ab exemplo, pulchrum pulcherrimus ipse
 mundum mente gerens simili que in imagine formans
 perfectas que iubens perfectum absolvere partes.
 Tu numeris elementa ligas, ut frigora flammis,
 arida convenient liquidis, ne purior ignis
 evolet aut mersas deducant pondera terras.
 Tu triplicis mediam naturae cuncta moventem
 conectens animam per consona membra resolvis;
 quae cum secta duos motum glomeravit in orbes,
 in semet reditura meat mentem que profundam
 circuit et simili convertit imagine caelum.
 Tu causis animas paribus vitas que minores
 provehis et levibus sublimes curribus aptans
 in caelum terram que seris, quas lege benigna
 ad te conversas reduci facis igne reverti.
 Da, pater, augustam menti conscendere sedem,
 da fontem lustrare boni, da luce reperta
 in te conspicuos animi defigere visus.
 Dissice terrenae nebulas et pondera molis
 atque tuo splendore mica; tu namque serenum,
 tu requies tranquilla piis, te cernere finis,
 principium, vector, dux, semita, terminus idem.

ne gleda pa tja čez v nebo.
 Kaj bi butcu lahkó vrednega zaželel?
 Obdaja naj ga čast, denar;
 ko z napôrom spoznál póta bo vseh laži,
 pa naj resnico ískat.gre.

IX.

Ti, ki od vsélej z razúmom jásnim svét uravnávaš,
 stvarnik zêmlje in nebés, ki od nékdaj odréjaš
 čas neomájten ter hóčeš, da vse se premika:
 žive snóvi zasnôvi rázlog ní bil zunanji,
 temveč zarés in brez vsáke zle misli le nótranja slika
 Tvoje silne dobrote; Ti vso vesoljnost urejaš
 po najvišjem vzoru, Ti, ki od vseh si najboljši,
 z mislijo svét uravnávaš takó, kot si sám si zamislil:
 skladnih delov skupino združiti v skladno celoto.
 Preko števíl²⁷ obvladúješ prvíne, da se plameni
 s hládom in súho s tekóčim usklája, da bi se ogenj
 nè raznésel ali se zemlja nè potopila.
 Ti uravnávaš naráve trójne célost takó, da
 živo dúšo, nje srédnjost, v skladna telesa presajaš;
 vse ostálo pa zgóšča se v dveh krogotókih in v loku
 vrača spét se nazáj v globino neskončnega Uma
 ter obzórja svetá spreminja po svoji presoji.
 Povzdigúješ v nebó plemenite duše enáko
 kot življénja mláda in vóziš v vozôvih jih lahnih
 ter jih trósiš širom po zemlji; vse, ki se k tebi
 vračajo, z nôvim žarom dobrótno spét napolnjúješ.
 Oče, dáj razúmu sésti na vzvišeni prestol,
 dáj, razbístri vrelec dôbrega, dáj, da z lučjó pridobljeno
 Váte duša lahkó spet zazrè se z jasnim pogledom.
 Meglo razblini in z njó vso pézo zemeljske teže,
 znova razkrij se v svôji slávi, saj Ti si vedrina,
 Ti si pobóžnim mir in spokôj; uglédati Tebe
 náš je namen, Ti knez, vladar, náš začetek in konec.

27 Pitagorejski pogled na svet je temeljil na številčni mistiki.

X. (alternacija Falajkovega verza in sapfiškega enajsterca)

— ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡
 — ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡

Huc omnes pariter venite capti,
 quos fallax ligat improbis catenis
 terrenas habitans libido mentes:
 haec erit vobis requies laborum,
 hic portus placida manens quiete,
 hoc patens unum miseris asylum.
 Non quicquid Tagus aureis harenis
 donat aut Hermus rutilante ripa
 aut Indus calido propinquus orbi
 candidis miscens virides lapillos
 inlustrent aciem magis que caecos
 in suas condunt animos tenebras.
 Hoc, quicquid placet excitat que mentes,
 infimis tellus aluit cavernis;
 splendor quo regitur viget que caelum
 vitat obscuras animae ruinas;
 hanc quisquis poterit notare lucem
 candidos Phoebi radios negabit.

XI. (hiponaktej, »šepajoči« jambski trimeter)

◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡ — ◡

Quisquis profunda mente vestigat verum
 cupit que nullis ille deviis falli
 in se revolvat intimi lucem visus
 longos que in orbem cogat inflectens motus
 animum que doceat quicquid extra molitur
 suis retrusum possidere thesauris;
 dudum quod atra texit erroris nubes
 lucebit ipso perspicacius Phoebo.
 Non omne namque mente depulit lumen
 obliviosam corpus invehens molem;
 haeret profecto semen introrsum veri
 quod excitatur ventilante doctrina.
 Nam cur rogati sponte recta censetis,
 ni mersus alto viveret fomes corde?
 quodsi Platonis Musa personat verum
 quod quisque discit immemor recordatur.

Sèm kaj pridite skúpaj vsi, jetníki
 vsèprisotne strastí, ki vaš tuzémški
 um lažnívo v okrútné sponé zviĵa:
 tu spočíjte se po prestanih mukah,
 tó naj bó vaš pristan v spokojnem miru,
 naj nesréčnim tó varno bó zavetje.
 Níč, kar Tâgus²⁸ ponúĵa v zlátem pesku
 ali Hêrmus²⁹ na zlatordéčem brégu,
 niti Ind, ki na poti v tople kraje
 nosi s sábo vès živobárven kamen,
 níč ne zmóre vrniti slepcu vida,
 ampak gá še bólj v svoje tème uvíĵa.
 Vse, kar príĵa nam, vsè, kar um vzpodbujá,
 v svojih nedrih že zemlja je vzredila;
 vès sijáj, ki nebó krepkó ožarĵa,
 temnih sénc se dúš raje izogiba.
 Kdor bo zmógel se sâm v to Luč zazreti,
 Fojbov sij ne more mu več blesteti.

Kdorkóli žé resnico gre iskát, náj se
 hoté na kriva pota ne podá, tèmveč
 naj ráĵe váse se zarés zazrè; náj prek
 obzóriĵ dolgi svoj pogled uprè: náj se
 zavé, da vsè, kar hóče tám zúnaj
 dobíti, žé doma ima, samó skrító;
 kar dolgo že zakriva meĵla zmot, vsè bo
 sijalo bólj bleščeče kot sam Fojb! Vsáka
 ne zmóre razsvetliti luč snóví, ki jo
 prekriva peza pozablĵivosti; vèndar
 je v nas vsajena žé resnice kal, ki jo
 vzpodbujá k rasti sila mnogih znanĵ. Kajti
 kakó lahkó razsodno govoriš, ko si
 povprašan, če ni iskre z dna srcá? Toreĵ
 če Plátonova Muza prav imá, náj se
 vseĵa, kar znal si ter pozabil, spét spómniš.

²⁸ Reka na Portugalskem (danes Tajo).

²⁹ Reka v Mali Aziji (danes Gedis v Turčiji).

XII. (glikonej)

— ◡ — ◡ ◡ — ◡ —

Felix, qui potuit boni
fontem visere lucidum,
felix, qui potuit gravis
terrae solvere vincula.
Quondam funera coniugis
vates Threicius gemens
postquam flebilibus modis
silvas currere mobiles,
amnes stare coegerat
iunxit que intrepidum latus
saevis cerva leonibus
nec visum timuit lepus
iam cantu placidum canem,
cum flagrantior intima
fervor pectoris ureret
nec, qui cuncta subegerant,
mulcerent dominum modi,
immites superos querens
infernās adiit domos.
Illic blanda sonantibus
cordis carmina temperans
quicquid praecipuis deae
matris fontibus hauserat,
quod luctus dabat impotens,
quod luctum geminans amor
deflet Taenara commovens
et dulci veniam prece
umbrarum dominos rogat.
Stipet tergeminus novo
captus carmine ianitor;
quae sontes agitant metu
ultrices scelerum deae
iam maeste lacrimis madent;
non ixonium caput
velox praecipitat rota
et longa site perditus

Srečen tisti, ki sè lahkó
v čisti vír je dobróte zazrl,
srečen tisti, ki jè vezí
tèžke zèmlje lahkó razprl.
Ko je traški poet nekoč
mrtvi ženi v slovó zapel,
bil takó presunljív je spev,
da se sklonil je gozd dreves,
da so obstále vodé vseh rek,
da je mirno lahkó srnjad
levom divjim stopila v bok,
da nič več se ni zajec zbal
psa, ki spev ga je žé umírl;
ko pa nótranji žâr še bólj
ogenj v prséh je razplamtél,
žalni spev, ki je zmágal vse,
njega zmágati ní uspél;
dom na zemlji preklél je svój
ter v podzemeljski svet odšel.
Ob zvenéčih je zvokih strun
tam vse pesmi vabljive pel,
kar lahkó mu jih nudil je
božje matere čisti izvír,
kar nemôčna mu žâl, takó
kot ljubézni je dála ból,
vse izjokal je, da prevzél
je Tajnár³⁰: tam vladárje temín
je za mílosti dâr rotíl.
V vratih stal je triglávi stvor³¹,
v nôvo pésem že ves ujet;
maščevalkam, ki vsak zločin
krivcem s strahom poplačajo,
solze žalosti že lijó
iz oči; nič več Iksion³²
na kolesu se ne vrti;
tudi Tántal, od žéje gnan,

30 Tajnár je najjužnejši rt Peloponeza, kjer naj bi bil vhod v Had.

31 Pes s tremi glavami, ki je varoval vhod v Had.

32 Hermus: reka v Mali Aziji (danes Gedis v Turčiji)

spernit flumina Tantalus;
 vultur dum satur est modis
 non traxit Tityi iecur.
 Tandem 'vincimur' arbiter
 umbrarum miserans ait.
 'Donamus comitem viro
 emptam carmine coniugem;
 sed lex dona coerceat,
 ne dum Tartara liquerit
 fas sit lumina flectere.'
 Quis legem det amantibus?
 maior lex amor est sibi.
 Heu, noctis prope terminos
 Erpheus Euridicen suam
 vidit, perdidit, occidit.
 Vos haec fabula respicit
 quicumque in superum diem
 mentem ducere quaeritis;
 nam qui Tartareum in specus
 victus lumina flexerit,
 quicquid praecipuum trahit
 perdit dum videt inferos.

IZ ČETRTE KNJIGE

I. (alternacija daktilskega tetrametra in jambskega dimetra)

— ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪ — ∪ ∪
 ∪ — ∪ — ∪ — ∪ —

Sunt etenim pennae volucres mihi
 quae celsa conscendant poli;
 quas sibi cum velox mens induit
 terras perosa despicit,
 aeris immensi superat globum
 nubes que postergum videt
 qui que agili motu calet aetheris
 transcendit ignis verticem,
 donec in astriferas surgat domos
 Phoebo que coniungat vias
 aut comitetur iter gelidi senis
 miles corusci sideris

noče videti več vodé;
 jastreb, vseh že napevov sit,
 jeter Titija ne dotakne se.
 Končno ganjeni razsodník
 senc se usmili in velí:
 »Dajmo njemu nazáj ženó,
 že odkupljeno s pesmijo;
 vendar zákon naj dár krotí:
 ko zapuščal bo Tartár
 naj nazáj se ne ozrè nikár.«
 Kdo ljubimce bi omejil?
 Stvar najvišja je ljubáv!
 Joj, gorje! Blizu mejá nočí
 je Evrídiko žal Orféj
 le poglédal in jo zgubil.
 Naj bo zgodba vsem vam v poduk,
 ki želite, da vaš razum
 bi vodili strmó navzgòr:
 kdor v tartársko bi globél
 si pogledati zaželel,
 vse, kar vrednega imá, zgubil
 bi tedáj, ko bi uzrl pekèl.

Krila imam hitrobéžna, ki dvígajo
 visóko me navzgor v nebó,
 ko pa še mísel si hítra nadene jih,
 ne zméni več se za zemljó;
 vzpne se nad zemljine zračne tokove in
 pustí oblake pod seboj,
 v hitrem poletu se v ogenj ogreje in
 vrhove zračne preletí,
 dókler do Foibosa zvezdnega doma ne
 dospè ter pot obeh spojí;
 mórda sledila ledénemu starcu³³ bi
 po stezi tisoč svetlih zvezd

33 Planet Saturn.

vel quocumque micans nox pingitur
 recurrat astri circum
 atque ubi iam exhausti fueri satis
 polum relinquat extimum
 dorsa que velocis premat aetheris
 compos verendi luminis.
 Hic regum sceptrum dominus tenet
 orbis que habenas temperat
 et volucrem currum stabilis regit
 rerum coruscus arbiter.
 Huc te si reducem referat via
 quam nunc requiris immemor,
 'haec,' dices, 'memini patria est mihi,
 hinc ortus, hic sistam gradum.'
 Quodsi terrarum placeat tibi
 noctem relictam visere,
 quos miseri torvos populi timent
 cernes tyrannos exsules.

II. (trohejski dimeter in jonski dimeter a minore)

— ◡ — ◡ — ◡ — ◡ || ◡ ◡ — — ◡ ◡ — —

Quos vides sedere celsos solii culmine reges,
 purpura claros nitente, saeptos tristibus armis,
 ore torvo comminantes, rabie cordis anhelos,
 detrahat si quis superbis vani tegmina cultus,
 iam videbit intus artas dominos ferre catenas;
 hinc enim libido versat avidis corda venenis,
 hinc flagellat ira mentem fluctus turbida tollens,
 maeror aut captos fatigat aut spes lubrica torquet.
 Ergo cum caput tot unum cernas ferre tyrannos,
 non facit quod optat ipse, dominis pressus iniquis.

III. (glikonej)

— ◡ — ◡ ◡ — ◡ —

Vela Neritii ducis
 et vagas pelago rates
 Eurus appulit insulae,
 pulchra qua residens dea

ali po zvezdnem bi krogu zdaj švignila
 navzdól, tja v temni soj noči.
 Ko pa od vsegá že dovolj je izčrpana,
 za sábo rob neba pusti,
 skozi slemena valóv se eteričnih
 spustí in silno luč uzrè:
 žezlo drži gospodar vseh vladarjev
 in s trdno roko vodi svet,
 v hitri se ladji krilati prevaža
 sodnik, pravičen v vseh stvareh.
 Če ob povratku na pot naletiš, ki jo
 izbrísal žé je tvoj spomín,
 rekel boš: »Tó je moj dóm, tu rojèn sem bil,
 ostáti hočem zdaj domá.«
 Če bi tedaj ti ugajalo gledati
 v tuzèmsko temno, gluho noč,
 videl bi divje tirane pregnane, ki
 so vlili ljudstvom strah v kosti.

Glej vse té prevzetne kralje, ki sedé na vrhu trona,
 sij purpurni jih obseva, jih oróžje silno brani,
 lice srepo vse ogroža, vse duší jih srčna jeza.
 Če nekdó nadutim snél bi preobléko praznih krásov,
 bi že videl, da vladarji znotraj v spóne so vkovani;
 kajti divja sla pohlépnim napolnjúje srca s strupom,
 njih razum viharna jeza premetava v silnem toku,
 njih ujete žalost muči ali bežnih upov marnja.
 Glej tiranov celo vrsto, ki jih človek nosi v sebi;
 në storí tegá, kar hóče, ker mu zlobnež nasprotuje.

Ko nerítski krmár³⁴ iskál
 z ladjo pót je domóv, blodéc,
 k bregu Évros³⁵ ga je pognal,
 tja na otok boginje zlè³⁶;

34 Ime za Odiseja, po gori Neritos na Itaki.

35 Jugovzhodni veter

36 Čarovnica Kirke, hči boga Helija.

Solis edita semine
miscet hospitibus novis
tacta carmine pocula.
Quos ut invarios modos
vertit herbipotens manus,
hunc apri facies tegit
ille Marmaricus leo
dente crescit et unguibus;
hic lupis nuper additus
flere dum parat ululat,
ille tigris ut Indica
tecta mitis obambulat.
Sed licet variis malis
numen Arcadis alitis
obsitum miserans ducem
peste solverit hospitis,
iam tamen mala remiges
ore pocula traxerant,
iam sues Cerealia
glande pabula verterant
et nihil manet integrum
voce, corpore perditis.
Sola mens stabilis super
monstra quae patitur gemit.
O levem nimium manum
nec potentia gramina,
membra quae valeant licet,
corda vertere non valent!
Intus est hominum vigor
arce conditus abdita.
Haec venena potentius
detrahunt hominem sibi,
dira quae penitus meant
nec nocentia corpori
mentis vulnere saeviant.

lépa, Soncu rojena hči
novim gostom napôj varí
in z urokom pomeša ga.
Roka, vešča zelišč, njim vsem
zdaj takoj spremeni obraz:
eden vepru podoben je,
drugi kremplje, zobe dobi
kot marmáriška³⁷ divja zver;
ta, ki z volkom zdaj druží se,
javka, ko bi se zjókal rad,
on kot indijski tiger spet
se sprehája domá kroták.
In čeprav je krmarja vzel
sam arkádski krilatec³⁸ v bran
ter pred zlobnico rešil ga,
z zlom in nesrečo obdanega,
so veslači iz polnih čaš
že izpili napoj strupen:
krušne branijo se jedí,
zdaj kot svinjam jim žír diši.
Nič ostalo ne bó, ne glas,
ne teló, kot je do zdaj biló.
Le razum še ostaja enak
in preklinja usóдно zlo.
O, preláhka ta roka je,
te zeli so vse brez močí,
in čeprav spremenile bi
ude vse, se srcá ne dá.
Tam globoko na dnu srca
človek skrito vso moč ima.
Še močneje pa ves ta strup
se nalaga v telo na dno
ter v človeku pogubno tli;
ko brez škode je za telo,
rani toliko bolj duhá.

37 Mišljen je lev; Marmárika je pokrajina v današnji Tuniziji.

38 Merkur.

IV. (alternacija Falajkovega enajsterca in elegijskega pentametra)

— ◡ — ◡ ◡ — ◡ — ◡ — ◡
 — ◡ ◡ — ◡ ◡ — | — ◡ ◡ — ◡ ◡ —

Quid tantos juvat excitare motus
 et propria fatum sollicitare manu?
 si mortem petitis, propinquat ipsa
 sponte sua volucres nec remoratur equos.
 Quos serpens, leo, tigris, ursus, aper
 dente petunt, idem se tamen ense petunt.
 An distant quia dissident que mores,
 iniusta acies et fera bella movent
 alternis que volunt perire telis?
 Non est iusta satis saevitiae ratio.
 Vis aptam meritis vicem referre?
 ilige iure bonos et miserescere malis.

V. (distihi; drugi hemistih je vedno adonij, prvi pa katalektična tripodija)

— ◡ — ◡ — || — ◡ ◡ — ◡
 ◡ — ◡ — ◡ || — ◡ ◡ — ◡

Si quis Arcturi sidera nescit
 propinqua summo cardine labi,
 cur regat tardus plaustra Bootes
 mergat que seras aequore flammas,
 cum nimis celeres explicet ortus,
 legem stupebit aetheris alti.
 Palleant plenae cornua lunae
 infecta metis noctis opacae,
 quae que fulgenti texerant ore
 confusa Phoebe detegat astra:
 commovet gentes publicus error
 lassant que crebris pulsibus aera.
 Nemo miratur flamina Cori
 litus frementi tundere fluctu
 nec nivis duram frigore molem
 fervente Phoebi solvier aestu.
 Hic enim causas cernere promptum est,
 illic latentes pectora turbant.
 Cuncta que rara provehit aetas

Le čemú zdaj vzbudíti ták nemir in
 v božje zamišljen načrt drézati z lastno rokó?
 Res si umréti želíte? Smrt prišla bo,
 sâma izbrala bo čas, kónj zadržala ne bo.
 Ôni vsí, ki jih kača, tiger, medved,
 veper in lev si želé vsè upleníti z zobmi,
 z mečem koljejo sè. Razlíčne morda
 vseh teh ljudi so nraví, ki jih pehájo v razdôr;
 v vojnah divjih, v krivíčnih bitkah èden
 drugega rád bi pobíl? Razlog za bes ni prevèč
 bil pošten! Bi dodal si šè zasluge?
 Dôbro nagrâdi, spoštúj, slâbega naj ti bo žal.

Kdór mordá ne vé, da se Volárja³⁹
 ozvézdje gíblje blizu tečaja,
 in čemú kasní vedno Boótes,
 ko le počasi v morje utaplja
 plamen svojih zvezd, vzhaja pa hitro,
 nebésnim tá se čúdi zakonom.
 Polne lune žé krájci bledijo,
 ko nóč jih v svojo séncó zavíja,
 Fójba⁴⁰ zvezde vsè, préj za bleščécim
 oblíčjem skrite, zmêdena odkrívá:
 ljudstva žal pestí splošna nevednost
 in cimbal česti zvok jih utruja.⁴¹
 Čúdi se nihčè, če se z vetrovi
 v obale Kóros hrupno zaganja
 ali da snegà képa se trda
 stopí v žarečem Fojbovem ognju.
 Tu se namreč dá vídeti vzroke,
 ki tám, zakriti, vzbúrjajo srca.
 Vse, kar rédko le čas kdaj ponudi,

39 Ozvezdje Volár (*Boótes*), ki vključuje tako Velliki kot Mali voz; najsvetlejša zvezda v tem ozvezdju je Arktur.

40 Mišljen je Mesec ob mrku.

41 Ob luninem mrku se je v antiki tolklo na činele.

stupet que subitis mobile vulgus -
 cedat inscitiae nubilus error,
 cessent profecto mira videri!

VI. (akatalektični anapestovski dimetri)

⊖ ⊖ — ⊖ ⊖ — ⊖ ⊖ — ⊖ ⊖ —

Si vis celsi iura Tonantis
 pura sollers cernere mente,
 aspice summi culmina coeli;
 illic iusto foedere rerum
 veterem servant sidera pacem.
 Non sol rutilo concitus igne
 gelidum Phoebes impedit axem
 nec quae summo vertice mundi
 flectit rapidos Ursa meatus
 numquam occiduo lota profundo
 cetera cernens sidera mergi
 cupit Oceano tinguere flammis;
 semper vicibus temporis aequis
 Vesper seras nuntiat umbras
 revehit que diem Lucifer alnum.
 Sic aeternos reficit cursus
 alternus amor, sic astrigeris
 bellum discors exsulat oris.
 Haec concordia temperat aequis
 elementa modis, ut pugnancia
 vicibus cedant humida siccis
 iungant que fidem frigora flammis,
 pendulus ignis surgat in altum
 terrae que graves pondere sidant.
 Isdem causis vere tepenti
 spirat florifer annus odores,
 aestas Cererem fervida siccata,
 remeat pomis gravis autumnus,
 hiemem defluus inrigat imber.
 Haec temperies alit ac profert

v osuplost spravi ljudstvo neuko -
ko zablóde dvóm v mègli neznanja
izgíne, tudi čúdenje mine.

Če Gromóvnika⁴² hočeš vzvišen
zâkon z jásnim úmom zaznáti,
móraš v nebá sam vrh se zazreti;
zvezde tám po stari⁴³ zavezi
vse skrbé za mír starodavni.
Zlátorumeno Sonce ognjeno
mrzlega voza Fojbe⁴⁴ ne ustavi
in na sâmem vrhu vesolja
hítre usmerja strúje Medvedka⁴⁵;
sâma sicèr nikdár ne zatóne,
vèndar ko gleda druga ozvezdja,
hóče v morjéh si žarke omočiti;
v časov védno enaki menjavi
nočne sénce Vésper⁴⁶ naznanja,
Lúcifer⁴⁷ dán pa nóv nam prinese.
In takó ljubézen tokóve
véčne obnávlja; z zvezdnih obzorij
je pregnána vsáka sovráznost.
Ta ubránost vsè elemènte
v ísti méri krotí, da menjâje
súho umíka vlážnemu se in
mázlo se stálno menja z vročíno;
ôgenj lebdéči dviga se kvišku,
zèmlja pretèžka pa se poséda.
Isti vzgíb nam v létu prinaša
vónje opójne v topli pomladi,
v vróčem poletju sušno Cerèro,
vráča jesen se s sadjem obilnim,
zímo pa móči dež hudourni.
Ravnóvsje vsè obvladúje,

42 Jupiter.

43 V originalu »pravi«, »pravični«, kar lahko vzbudi domnevo, da obstaja tudi krivična zaveza.

44 Fojba v pomenu mesečne noči.

45 Skupno ime za Veliki in Mali voz (*Ursa maior*, *Ursa minor*).

46 Zvezda večernica.

47 Zvezda danica; v obeh primerih gre za isti planet Venero.

quicquid vitam spirat in orbe;
 eadem rapiens condit et aufert,
 obitu mergens orta supremo.
 Sedet interea conditor altus
 rerum que regens flectit habenas,
 rex et dominus, fons et origo,
 lex et sapiens arbiter aequi,
 et quae motu concitat ire
 sistit retrahens ac vaga firmat;
 nam nisi rectos revocans itus
 flexos iterum cogat in orbes,
 quae nunc stabilis continet ordo
 dissaepa suo fonte fatiscant.
 Hic est cunctis communis amor
 repetunt que boni fine teneri,
 quia non aliter durare queant
 nisi converso rursus amore
 refluant causae quae dedit esse.

VII. (sapfiški enajsterec)

— ∪ — — — ∪ ∪ — ∪ — ∪
 Bella bis quinque operatus annis
 ultor Atrides Phrygiae ruinas
 fratris amissos thalamos piavit;
 ille dum Graiae dare vela classi
 optat et ventos redimit cruore,
 exiit patrem miserum que tristis
 foederat natae iugulum sacerdos.
 Flevit amissos Ithacus sodales,
 fixit et certis volucres sagittis,
 quos ferus vasto recubans in antro
 mersit immani Polyphemus alvo;
 sed tamen caeco furibundus ore
 gaudium maestis lacrimis rependit.
 Herculem duri celebrant labores:
 ille Centauros domuit superbos,
 abstulit saevo spoliū leoni,
 poma cernenti rapuit draconi

kar živi in dîha na svetu;
 kár se ob rôjstvu móre dobiti,
 v zâdnji se uri móra vrniti.
 Vélíki Stvarnik táčas sedí in
 s tróna upravlja svoja kraljestva,
 Gospodár in Kralj, večni vir, izvîr,
 razsodník pravíce in Zakon,
 Ôn, ki h gíbanju vsê vzpodbúja,
 in nazáj blodéče usmerja;
 da jih na právo pot ne pokliče
 in povéde spét v njihov krógotók,
 bi se tó, kar spaja ves red sedáj,
 razpustílo v vsej svoji šíbkosti.
 To je splôšna, skupna ljubezen;
 njé se ob smrti oklépajo vsi, ki
 se zavedó, da drugáče žívljenja
 ní, da ljubézen bivanju daje
 smísel, brez nje se v níč vse razlije.

Dvakrat pét se lét je boríl Atrídes⁴⁸
 maščeválni v Frigiji, dókler bratu
 odtujene spalnice ni osvétíl;
 da bi grške ladje lahkó izplule,
 žélel je s krvjó zadostíti vetru -
 ni več ôče bil, ko je hčér položíl
 v dár na oltár, samó svečeník v daritvi.
 Morjeplóvec z Itake⁴⁹ je sodrúgov
 smrt objokoval, ki jih Polifém je
 správil med počítkom v svoj tólsti trebuh;
 vendar je zatém oslepljèn in bèsen
 plačal svoj užítek s solzámi jeze.
 Mnoga težka dela slavé Herkúla:
 on je sám objéstne Kentavre ukrótil,
 sam je leva divjega del iz kože,
 mnogo ptic je s hitro puščíco uplénil,
 zlému zmaju jábolka zláta ukrádel.⁵⁰

48 Oznaka za Atrejeva sinova Agamemnona in Menelaja; Agamemnon je bil vodja bojnega pohoda Ahajcev proti Troji. Za dobro plovbo je žrtvoval svojo hčer Ifigenijo.

49 Odisej.

50 Hesperidam je zlata jabolka varoval zmaj Ladon; omenjeno dejanje je bilo zadnje od dvanajstih junaških del Herakleja

aureo laevam gravior metallo,
 Cerberum traxit triplici catena,
 victor immitem posuisse fertur
 pabulum saevis dominum quadrigis,
 Hydra combusto periit veneno,
 fronte turpatus Achelous amnis
 ora demersit pudibunda ripis,
 stravit Antaeum Lybicus harenis,
 Cacus Evandri satiavit iras,
 quos que pressurus foret altus orbis
 saetiger spumis umeros notavit;
 ultimus caelum labor inreflexo
 sustulit collo pretium que rursus
 ultimi caelum meruit laboris.
 Ite nunc, fortes, ubi celsa magni
 ducit exempli via. Cur inertes
 terga nudatis? superata tellus
 sidera donat.

IZ PETE KNJIGE

I. (elegijski distih)

— ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡
 — ◡ ◡ — ◡ ◡ — | — ◡ ◡ — ◡ ◡ —

Rupis Achaemeniae scopulis, ubi versa sequentum
 pectoribus figit spicula pugna fugax,
 Tigris et Eufrates uno se fonte resolvunt
 et mox abiunctis dissociantur aquis.
 Si coeant cursum que iterum revocentur in unum,
 confluat alterni quod trahit unda vadi,
 convenient puppes et vulsi flumine trunci
 mixta que fortuitos implicet unda modos;
 quos tamen ipsa vagos terrae declivia casus
 gurgitis et lapsi defluus ordo regit.
 Si quae permissis fluitare videtur habenis
 fors partitur frenos ipsa que lege meat.

Levo roko si obtežil je z zlatom
 ter v verigah Cerberja sam odvlekel;
 divjim štirivpregam je zmagovalec
 v jed ponudil divjega gospodarja;
 Hidro strup ožgan je ubil, povòdni
 Ahelój je skaženo lice reke
 v ustju sam v zemljó iz sramu potópil;
 v pesku je puščávskem ubil Antéja,
 pomiril je Cacus⁵¹ dé Evander;
 veper mu je s slino označil hrbet,
 kamor si nalóžil bo_oobzórje v breme:
 sam je z neupógnjenim vratom nosil
 svod nebézni v zadnjem podvigu ter za
 to bil končno tudi v nebó povzdignjen.
 Zdaj pojdite, vsi vi junáki, kamor
 vodi vas velíkega vzora cesta!
 Le čemu vas mučijo dvomi?⁵² Zemlja
 jè radodárna!

V ahemeníjskem⁵³ skalovju, kjer bitka takó se sprevrže,
 zasledovalec da sám s kópjem je hitrim zadet,
 Tigris in Evfrat napajata skupaj se iz istega vira,
 vendar pa njunih vodà kmálu razide se pot.
 Če bi se znova združila in tekla kot eden naprej, bi
 zlilo se vse, kar sedáj vsák val za sebe počně.
 Debla bi gladka se z ladjami v rečnih vodah srečevala,
 kot bi naključno jih vâl k sréčanju sam napeljál;
 vendar pa temu naključju botruje le nagnjenost zemlje,
 padec deroče vodé réki odreja njen tek.
 Če se dozdeva, da tava usoda brez pravega cilja,
 z vajetmi ona v rokáh véčnim zakonom sledi.

51 Cacus je bil divjak, ki je živel v jami blizu kasnejšega Rima, pobijal ljudi in jih jedel; Herkul ga je premagal in ubil. Zgodbo je v Vergilovi *Eneidi* povedal arkadijski kralj Evander.

52 V originalu: »čemu si plašni razgaljate hrbet« – verjetno je pomenilo to vprašanje v tistem času neko frazo subordinacije, ki je danes ne razumemo več.

53 Kraji, kjer so živali Parti (na ozemlju Perzije). Ahemenidi so bili njihova najpomembnejša dinastija.

II. (katalektični daktilski tetrametri)

— ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡

Πάντ'ἔφοράν καὶ πάντ'ἔπακουειν

puro clarum lumine Phoebum

melliflui canit oris Homerus;

qui tamen intima viscera terrae

non valet aut pelagi radiorum

infirmi perrumpere luce.

Haud sic magni conditor orbis:

huic ex alto cuncta tuenti

nulla terrae mole resistunt,

non nox atris nubibus obstat;

quae sint, quae fuerint veniant que

uno mentis cernit in ictu;

quem quia respicit omnia solus

verum possis dicere solem.

III. (akatalektični anapestovski dimetri s končnim adonijem)

◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ —

Quaenam discors foedera rerum

causa resolvit? quis tanta deus

veris statuit bella duobus

ut que carptim singula constent

eadem nolint mixta iugari?

an nulla est discordia veris

semperque sibi certa cohaerent,

sed mens caecis obruta membris

nequit oppressi luminis igne

rerum tenuous noscere nexus?

sed cur tanto flagrat amore

veri tectas reperire notas?

scit ne quod appetit anxia nosse?

sed quis nota scire laborat?

at si nescit, quid caeca petit?

quis enim quicquam nescius optet?

aut quis valeat nescita sequi

quo ve inveniatur? quis rep(p)ertam

queat ignarus noscere formam?

an cum mentem cernerat altam

pariter summam et singula norat,

nunc membrorum condita nube

non in totum est oblita sui

*Videti zmore in slišati vse, to
poje z medenimi usti Homer o
Fojbu, s čisto lučjó obsijanem,
ki pa kljub tému ne zmóre prodreti
s svoje svetlobe premèdlimi žarki
v zêmlje ali mórja notrânjost.
Nè takó svetóv vseh gradítelj:
nič ne more uíti na zemlji,
njemu, ki vsè z višín opazúje,
ne na nočnem nebu oblačnem;
vse, kar jè in kar bó, kar biló je,
vse razbere v istem trenutku;
Njega zarés, ker edíni vse vidi,
Sonce zdaj lahkó imenuješ.*

Kákšen lè je vzrok, ki zavézo
zna razvézati? Le kateri bog
je odrédil bòj med resnicama,
vsáka da stojí sama zase
ter se z drúgo nóče pomešati?
Ali pà mordà v tem neskladja ni,
temveč kljúb vsemú ujémanje,
lè da v ôgnju dúh ohromljèn je
in z očmí ugáslimi ne spoznà
več pretánjenih medsebojnih zvez?
A čemú želí s takim žarom si
teh resnic vse tajne razkrivati?
Mar odkriva v strahu, kar vsè že vé?
dá bi znâno zvédeti hôtel?
Čè ne vé, kaj íšče na slépo?
Kaj nevéden vé, kaj bi si želél?
Kdó lahkó zasledúje neznáno,
kjé naj to nájde? Kdo bi mogel
v svôjem neznanju tó prepoznati?
Ko motríl je Um nedosežni,
dél in celoto je skupaj doúmel;
zdáj se sâm povsem ne zaveda,
dá čepráv je, ob množici drugih,

summam que tenet singula perdens?
 igitur quisquis vera requirit
 neutro est habitu; nam neque novit
 nec penitus tamen omnia nescit,
 sed quam retinens meminit summam
 consulit alte visa retractans,
 ut servatis queat oblitus
 addere partes.

IV. (glikonej)

— ◡ — ◡ ◡ — ◡ —
 Quondam Porticus attulit
 obscuros nimium senes,
 qui sensus et imagines
 e corporibus extimis
 credant mentibus imprimi,
 et quondam celeri stilo
 mos est aequore paginae
 unde haec sic animis viget
 cernens omnia notio?
 quae vis singula percipit
 aut que cognita dividit?
 quae divisa recolligit
 alternum que legens iter
 nunc summis caput inserit,
 nunc decedit in infima,
 tum sese referens sibi
 veris falsa redarguit?
 Haec est efficiens magis
 longe causa potentior
 quam quae materiae modo
 impressas patitur notas.
 Praecedit tamen excitans
 ac vires animi movens
 vivo in corpore passio,
 cum vel lux oculos ferit
 vel vox auribus instrepit.
 Tum mentis vigor excitus
 quas intus species tenet

kák del spreglédal, celost ohranil?
 Kdor že tórej išče resnico, naj
 v svôji bo sodbi poštèn, nè da níti
 vsega nè pozná, ne da níč ne vé,
 vendar kò se spomni celôte, naj
 znôva stvarí globoko premisli
 ter spreglédan del na njegovo
 mesto postavi.

Nékdaj Pórticus⁵⁴ je gostil
 mnogo mrkih, postarnih mož,
 vseh prepričaníh, da telés
 se zunanjih podoba vtèkè
 v náš razum, kot bi se lahkó
 s hitrim stilusom v bel papír,
 še nikdár uporabljén, še
 nè popisan, na nôvo zdaj
 krèpko vtisnila sled pismenk.
 Če pa zdrav se razum ne zna
 sám izráziti, če samó
 brez izraza nemočno ždi
 v ból telesnosti svoje ujet,
 kaže kakor v zrcalu nam
 vseh stvari le še bled odsvit;
 le od kod duši tista moč,
 da spozna vseh stvari pomen?
 Tista moč, ki zajeti zna
 vse in to naokrog deli?
 Moč, ki vse razdeljèno spet
 zbira skupaj na drug naçin
 ter stvarém konçni smísel da;
 zdaj sestopi se vse do dna,
 znova k sebi nazaj povzpènè
 ter z resnico laží zatrè?
 Takšen vzrok je učinkovit
 mnogo bolj in še bolj moçan
 kot pa tisti, ki dopusti,

54 *Porticus*, latinsko poimenovanje za vežo oz. stebrišče (stoa) v Atenah, kjer je pouçeval stoik Zenon.

ad motus similes vocans
 notis applicat exteris
 introrsum que reconditis
 formis miscet imagines.
 quae nullus habeat notas
 pressas figere litteras.
 Sed mens si propriis vigens
 nihil motibus explicat,
 sed tantum patiens iacet
 notis subdita corporum
 cassas que in speculi vicem
 rerum reddit imagines.

V. (Alkmanov verz + itifalik)

— ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ — ◡ ◡ || — ◡ — ◡ — —

Quam variis terras animalia permeant figuris!
 namque alia extento sunt corpore pulverem que verrunt
 continuum que trahunt vi pectoris incitata sulcum;
 sunt quibus alarum levitas vaga verberet que ventos
 et liquido longi spatia aetheris enatet volatu;
 haec pressisse solo vestigia gressibus que gaudent
 vel virides campos transmittere vel subire silvas.
 Quae variis videas licet omnia discrepare formis,
 prona tamen facies hebetes valet ingravere sensus;
 unica gens hominum celsus levat altius cacumen
 atque levis recto stat corpore despicit que terras.
 Haec, nisi terrenus male desipis, admonet figura:
 qui recto caelum vultu petis exseris que frontem,
 in sublime feras animum quoque, ne gravata pessum
 inferior sidat mens corpore celsius levato.

da le črka se zanj bori.
V živem bitju pa kljub vsemu
vzgeb močan se zazna in z njim
živa sila duhá vzbudi,
ko svetloba predre oči
ali glas zadoni v uho.
Živa sila duhá zbudi
se tedaj: kar zaznav ima
znotraj v sebi, prikliče zdaj
vse na plan in jih vse spoji
s tem, kar nudi zunanji svet,
ter pomeša jih v nov pomen.

Kakšnih oblik različnih živâd se po zêmlji vsè spreha!j!
Ena njih je v teló razpotégnjena, vedno prah pometa
ter neprestáno s prsmi si môčnimi brazdo v tla vrisuje;
druga s krili lahkotnimi spet skozi veter se prebija
in po prostranih obzórjih širôkega néba mirno pluje;
tretja pušča svojih korákov sléd v zemljíni mehki,
ko zelêna prehája pólja in hoče v gozd se skriti.
Vidiš, kakó med seboj razlikuje se vsè lahko v obliki,
vendar zna líce, ki h tlom se nagiba, čute vse oslabiti;
rod je človeški edini, ki svojo glavo dviga kvišku
in stojí s telésom zravnánim ter k tlóm se ne nagiba:
v kolikor nisi béden preprostež, naj misel bo poučna:
ti, ki s čistim obrazom k nebu čelo zdaj obračaš,
svojo dušo v višino povzdigni, da misel bi pretežka
ne zaostála za telésom, ki že v nebo se dviga.

PERILEGOMENA K PROZODIJI PRI PREVAJANJU BOETIJEVIH PESMI

Prevod Boetijevih pesmi je bil pri meni bolj naključen. Potem ko sem prebiral prevod teh pesmi v prozni obliki,⁵⁵ se mi je to zazdelo nenavadno, zato sem bolj zase prevedel prvo pesem v izvirnem metru elegijskega distiha. V nadaljevanju pa sem se vprašal, če je mogoče tudi druge antične verzne modele prestaviti v slovenski jezik, ki je kot silabotoničen jezik v osnovi tako drugačen od kvantitativnih principov grške in latinske poezije, ter pri tem obdržati poetično držo prevedene besede. Po prevodu prve pesmi me je gnala naprej radovednost in tako sem se lotil prevajanja ene pesmi za drugo.

Svoj prevod sem naslovil »Vaje v metru«. Zato je treba ta prevod dejansko gledati kot »vaje«, bolj ali manj uspele, in ne kot nekakšen končni cilj.

Recitacija je v slovenščini nekoliko drugačna kot v metričnem postulat latinščine. V slovenščini prevladujejo akcentuirani in lahki zlogi v več ali manj stalnem zaporedju. Težava nastane ob prevajanju anapestnega dimetra, spondeja, asklepiadeja in jonika, povsod tam, kjer bi morali zaporedje dolgih zlogov nadomeščati z zaporedjem naglašanih. Slovenščina tega ne prenaša in tako prihaja pri teh metričnih vzorcih do reduciranja: namesto treh dolgih zlogov (v vzorcu anapesta $\cup \cup - - -$) nastane kombinacija naglašanih in nenaglašanih zlogov ($\cup \cup - \cup -$), podobno pri spondeju ($- \cup$ ali $\cup -$).⁵⁶ Rešitev je po mojem v tem, da se tudi v slovenščini pri recitaciji podaljšuje zloge, ki so v originalu dolgi. Tako se da, ne da bi se odrekli siceršnjim silabotoničnim principom našega jezika, približati prvotnemu ritmu metrične podstati originala.

Silabotonični princip je kot tak zgolj teoretičen; v praktičnem govoru pa nezavedno prihaja do različnih dolžin naglašanih in nenaglašanih zlogov in prav ta finesa daje jeziku ritem. V recitaciji kot povzdignjenem govoru postanejo te razlike še malo bolj očitne.

Kocijančič omenja, da je bila antična filozofija namenjena glasnemu branju;⁵⁷ isto bi si želel tudi pri mojem prevodu.

Pri prevajanju poezije prevajalec prej ali slej zadene na dihotomijo izreka: »Dobeseden prevod je smiseln, vendar ni lep; smiselni prevod je lepši, vendar ni dobесeden.« Še bolj to velja za prevod poezije: dobесeden prevod je zaradi metričnih zahtev skorajda nemogoč; prevajalec se mora pri prevajanju ozirati na metrično predlogo in njej prilagajati logiko konstrukcije

55 Anicij Manlij Severin Boetij, *Tolažba filozofije*, prevod in uvodna beseda Gorazd Kocijančič (Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, 2012).

56 Josip Stritar, »Šestomer slovenski«, *Zvon* 15.9.1876 (ponatis *Zbrano delo* 7: 225–34, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1956) je svetoval uporabo tako imenovanega »ponarejenega« spondeja. Ta se je uveljavil zlasti pri prevajanju heksametrov in elegijskih distihov.

57 *Tolažba filozofije*, str. 52.

stavka v zeleni smeri. Ob tem dostikrat naleti na čeri naglaševanja atonov in enklitike, na kar seveda opozarja že Sovre,⁵⁸ namreč, da se le-te ne obnesejo dobro v prevodih stalnih antičnih form. Ker se temu ne da vedno izogniti, postane verz dostikrat okoren. Prevajalec se mora zatekati v zakladnico sinonimov ali smiselnih besednih zvez, v upanju, da bo pri tem svojem početu ostal kolikor mogoče blizu predlogi. Meje pojma *licencia poetica* se lahko včasih nevarno razširijo; prav metrične zahteve so tiste, ki prevajalca odpeljejo daleč stran od prvotnega besedila.

Problem zase predstavljajo mnogozložne besede, ki imajo v slovenščini samo en naglas, v (predvsem) dvozložnih metrih pa v primeru, če skušamo posnemati dolžine, dobé še dodatno akcentuacijo. V latinščini in grščini to ni igralo nobene vloge, ker je ritem tvorila predvsem kvantiteta. V silabotoničnih jezikih je ta pojav lahko bolj delikaten. Sam sem tu uporabljal predvsem besede, ki so same po sebi sestavljene – menim namreč, da le-te dva naglasa lažje prenesejo.

Med vsemi uporabljenimi merami sta spremenljiva metra zares le daktil in anapest. Smisel tega prevoda je tudi v tem, da točno sledi premenam v obeh metrih. Merodajno je bilo ob tem število zlogov v posameznem verzu originala, ki razodeva, kakšna mera ali njena substitucija je bila uporabljena. Spondej je bil v prevodu vedno upoštevan. Število zlogov v verzu mi je bilo osnovno vodilo.

Ob branju prevoda padejo v oči številni naglasi. Morda se zdi njihova uporaba nekemu bolj šolska, vendar leži namen drugače. V verzih, ki imajo spremenljive metre, so dodane akcidence zato, da se lahko na prvi pogled vidi sprememba metra, ki seveda močno vpliva na način interpretacije, pa naj bo to tiho branje ali glasno recitiranje. Povsod drugod pa naglasi bralca podzavestno navajajo k temu, da naglašeni zlog potencira, ga morda tudi podaljša in tako nehote poudari tudi ritmično in metrično podstat verznega vzorca, na katerem leži tekst.

Za izjemno pomoč se zahvaljujem prof. Marku Marinčiču, ki me je dobrohotno vodil čez vse čeri včasih nepoznavalske uporabe različnih metrov – obolus pač, ki ga mora plačati vsak, ki se brez poprejšnjih izkušenj podaja na tako spolzko pot prevajanja poezije.

METRIČNE OPAZKE

Spondej. V silabotoničnih jezikih, kot je slovenščina, se spondeja v vsej njegovi karakteristiki ne da prevajati, temveč se moramo zatekati k polovičnim

58 Kajetan Gantar: *Grške lirične oblike in metrični obrazci*, Literarni lekskon 7 (Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1980), 59.

rešitvam. Če nastopa spondej na mestu daktila, je njegova shema – U , v kombinaciji s trohejem pa U –.

Anapest je slovenskemu jeziku prav tako tuj. Njegova shema v dimetru U U – – – se da v slovenščini uporabiti samo v tej obliki: U U – U – . V glasbi, kjer se na 1. dobo vedno nahaja težka nota, se da ta meter uporabiti samo predtaktno (po definiciji dr. Huga Riemanna: »Alle Musik ist auftaktig«): , pa tudi tu naletimo na neenakomerno težke posamezne note, pač glede na njihovo mesto v taktu.

Asklepiadej je morda verz, ki se najbolj protivi prevodu v slovenski jezik, ker slovenščina dveh naglašanih zlogov v sosledju pač ne prenaša. Problem skušam rešiti tako, da dejansko uporabim vsebinsko dierezo, če je le mogoče.

Hiponaktej. Njegova karakteristika je obrnjena zadnja stopica (namesto jamba trohej), zato se ritem nenadoma ustavi. Anton Sovre mu je dal ime šepavec, ker se ritem na koncu verza nenadoma podre, »zašepa«. ⁵⁹ Odveč je zato prevodu v tem metru očitati pomanjkanje ritma – prav to je njegov namen.

Glikonej je zelo primeren za prevajanje v silabotonične jezike.

Veliki arhilohej. Kajetan Gantar omenja ta verz kot epodično povezavo (kjer v epodi, lirski pesmi, daljšemu verzu sledi krajši) daktilskega tetrametra in itifalika. ⁶⁰ Pri Boetiju se pojavi ta verz samo enkrat, v 5. spevu 5. knjige. Diereza je v tem metru nujna, ker sta si oba verza tako temeljno različna. Ritmični obrazec itifalika v glasbi je . Čuti se, da so bile v itifaliku péte pesmi bolj lascivnega značaja. Tudi pri recitiranju se je verjetno itifalik izvajal v še enkrat hitrejšem tem-pu kot daktilski tetrameter pred njim. Ta verz kar kliče po glasbeni spremljavi!

PRIPOMBE K PREVODU POSAMEZNIH SPEVOV

PRVA KNJIGA

I. spev. Daktili lahko nadomestijo anapeste povsod razen v zadnji stopici; daktili in anapesti se ne smejo pojaviti v istem metrumu. Spondej se lahko pojavi kjerkoli, vendar v vrstici ne smejo biti več kot trije spondeji. Prevod verno sledi zamenjavam anapesta z daktili.

VII. spev. Adonij ima v večini verzov dierezo. Tega sem se kušal čim bolj držati, vendar je narava slovenskega jezika s svojimi naglasi takšna, da tega ne omogoča vselej; bistvenejša se mi je zdela sintaktična logika teksta.

⁵⁹ *Grške lirične oblike*, 81.

⁶⁰ Prav tam, 67.

DRUGA KNJIGA

I. spev. Hiponaktej naj bi bil po Sovretu »šepavec«. Ne glede na to, kako razumemo dolžino zadnjega zloga v izvirniku, je v zadnji stopici smiselna trohej. Šele tako verz dejansko postane šepav! Verz ne teče, to pa je tudi njegov namen.

II. spev. Asklepiadej je najbolj nenaklonjen prevajanju v slovenščino, ker se v njem stikata dva horjamba in nastane za ta jezik zelo nenaravno sosedstvo dveh naglašanih zlogov. Težavo sem skušal reševati, če se je dalo, s pomensko dierezo, sicer pa ostaja nenaravni zastoj ob dveh naglašanih zlogih.

VII. spev. V trimetru je *anceps* prve in tretje mere bodisi \cup ali – ali pa $\cup \cup$; cezura nastopi vedno po prvem elementu drugega metruma.

TRETJA KNJIGA

I. spev. Anapeste lahko kadarkoli zamenja daktil, vendar se v verzu ne sme ta srečati daktil in anapest. Načelno se da ugotoviti zamenjava stopic s tem, da ima anapest vedno deset zlogov, daktilska substitucija pa večkrat devet, takrat namreč, ko se namesto daktila uporabi spondej. Treba pa je pripomniti, da nastane neljub zastoj pri recitaciji vsakič, ko se menja mera. *1. verz: Quantas rerum flectat habenas:* zaradi edinega možnega prevoda besede *quantas* – »koliko« – je bilo nujno že tu uporabiti substitucijo anapesta.

III. spev. V trimetru je cezura po 5. elementu; v drugem delu pentametra niso dovoljene nadomestitve.

V. spev. Edini spev, kjer sem moral za dober izraz pesmi dodati še eno vrstico!

VI. spev. Daktilski katalektični tetrameter in jonski akatalektični dimeter a minore; dve enoti sta ločeni z dierezo. Daktil se lahko menja s spondejem. Prevod se strogo drži vseh substitucij daktila s spondejem v originalu, čeprav v silabotonični metrični drži spondej nima take teže in pomena, kot ju ima v kvantitativni metriki (največkrat se iz tega izcimi trohej, ki se ga da s podaljševanjem izgovora drugega zloga vsaj približati spondeju – tj. Stritarjev »ponarejeni« spondej). Prevod je v metričnem smislu zato problematičen. Drugi del verza je vedno takšen, kot ga predpisuje metrični vzorec v originalu.

IX. spev. Prevod strogo sledi substituciji daktila s spondejem, tako kot je to postavljeno v originalu; gl. pripombo k 6. spevu.

X. spev. Falajkov verz ima s cezuro po 5. zlogu; tudi v drugi vrstici je Falajkov verz, čeprav bi po regularni alternaciji pričakovali sapfiški verz.

XI. spev. V verzu 5 sta prvi *anceps* in druga dožina nadomeščena z dvema kračinama.

4. KNJIGA

V. spev. Katalektična tripodija ima razne kombinacije: bodisi trohej + daktil ali spondej, bodisi jamb ali spondej + jamb. Prva polovica vsakega verza je sestavljena iz dveh stopic in pol (troheji v lihah in jambi v sodih vrsticah); dodan jim je adonij. Med enotami je diereza.

VI. spev. Prevod verno sledi originalu v pogledu substituiranja anapestov z daktili in siceršnjemu številu zlogov v posameznem verzu. Akcenti v posameznem verzu nakazujejo, kako je verz v originalu zastavljen, ali v originalnem metru ali v substituciji z daktili.

VII. spev. Zadnji štirje verzi sestavljajo malo sapfiško kitico, ki jo sklepa adonij.

5. KNJIGA

I. spev. Namesto daktila se lahko kjerkoli pojavi spondej, razen v zadnji stopici.

II. spev. Daktili lahko nadomestijo anapeste povsod razen v zadnji stopici; daktili in anapesti se ne smejo pojaviti v istem metrumu. Spondej se lahko pojavi kjerkoli, vendar v vrstici ne smejo biti več kot trije spondeji.

III. spev. Akcenti naznačujejo, ali gre v vrstici za anapest ali substitucijo z daktilom (ali namesto njega s spondejem). Prevod strogo sledi številu zlogov v originalu (v daktilski substituciji je v verzu običajno en zlog manj).

V. spev. Namesto daktila se lahko kjerkoli pojavi spondej, razen v tretji stopici. Prevod sledi verno substitucijam daktila s spondeji v Alkmanovem verzu. Itifalik, ki ga srečamo v tem verzu, se je uporabljal pri nekaterih Bakhovih svečanostih. Verz se na mestu nastopa itifalika ob recitaciji nenadoma sprosti in kar zahteva hitrejšo izvedbo.

Uroš Lajovic, uros.lajovic@guest.arnes.si